

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

КОВАЛЬ Софія, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Державний податковий університет

Анотація: Дана робота присвячена еволюції бухгалтерського балансу від його виникнення до сучасного стану. Дослідження показує, як баланс трансформувалася з простого інструменту контролю до ключового елемента фінансової звітності. У роботі розглядаються основні етапи розвитку балансу, від його зародження в давніх цивілізаціях і до сучасного стану. Особлива увага приділяється впливу соціально-економічних умов на формування балансу та його ролі в управлінні підприємством.

Ключові слова: баланс, етапи розвитку, фінансова звітність, балансоведення.

Виникнення бухгалтерського балансу було нерозривно пов'язане з розвитком методу подвійного запису. Перші спроби складання балансу характеризувалися примітивністю і відсутністю глибокого теоретичного обґрунтування. На початкових етапах баланс слугував лише для формального перенесення залишків з рахунків. Згодом, завдяки накопиченню практичного досвіду, баланс перетворився на ефективний інструмент для оцінки фінансового стану підприємства та аналізу його діяльності [1].

Під поняттям «баланс» розуміють:

- метод узагальнення;
- елемент методу бухгалтерського обліку;
- форму звітності [2].

Загалом, весь шлях розвитку бухгалтерського балансу як форми звітності можна поділити на 5 етапів :

1. Зародження балансу як форми звітності (4000 р. до н.е. – VII ст. н.е.). Цей період характеризується тим, що звітність була завершальним етапом реєстрації господарської діяльності. Основними рисами були орієнтація на потреби державної казни, поступовий перехід до регулярної періодичності та обов'язковість подання звітів.

2. Становлення балансу як форми звітності (VIII-XII ст., XIII-XVIII ст.). Бухгалтерський баланс почав виступати як основна форма звітності. Виникають перші передумови для формування вчення про баланс. Його розвиток був

пов'язаний з юридичним регламентуванням звітності. Основні риси періоду: складання звітності на основі інвентаризації та нерегулярний характер звітів.

3. Зародження науки про баланс (XIX – початок XX ст.). Формуються три основні напрямки розвитку балансоведення, значний вплив на яке мали західноєвропейські країни.

4. Розвиток звітності в радянський період (20–80-ті роки XX ст.). Відбувається поступовий перехід до використання звітності для вирішення економічних проблем та прийняття управлінських рішень (особливо у 1970-х роках). Основні риси періоду: суворі уніфікація звітності, орієнтація на показники виконання держзамовлень та розрахунків податків.

5. Переорієнтація балансу як форми звітності (80-ті роки XX ст. – сьогодні). Звітність починає відповідати фінансово-економічним інтересам ринкових суб'єктів. Вона стає важливим інструментом для підвищення ефективності управління підприємствами. Основні вимоги до звітності на цьому етапі: зрозумілість, достовірність, порівнянність і доречність.

У радянський період звітність в Україні базувалася на принципах, які суттєво відрізнялися від тих, що використовувалися в більшості розвинених країн. У 2000 році в Україні розпочалися масштабні реформи бухгалтерського обліку, необхідність яких виникла після переходу економіки на ринкові механізми управління. Це було цілком логічним кроком, адже у всьому світі бухгалтерський облік і фінансова звітність, що на ньому ґрунтується, є основою для ухвалення більшості економічних рішень.

Починаючи з 2000 р., зміст і форма балансу та загальні вимоги до розкриття його статей стали визначатись Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», який згодом втратив чинність.

В результаті суттєвих змін, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. №627 та набуття чинності НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності» [3], форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», складається з таких розділів: актив – необоротні активи; оборотні активи; необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу;

пасив – власний капітал; довгострокові зобов'язання і забезпечення; поточні зобов'язання і забезпечення; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утриманими для продажу.

Таким чином, аналіз історичних етапів становлення балансу, як форми фінансової звітності, показав, що баланс виконував різні функції в різні періоди. Бухгалтерський баланс як облікова категорія не сформувався миттєво. Спочатку його використовували як інструмент контролю, проте широке застосування в практиці викликало необхідність проведення подальших наукових досліджень, що призвело до формування нової наукової галузі – балансоведення.

В сучасних умовах, в системі бухгалтерської звітності, баланс посідає центральне місце, оскільки є важливим джерелом інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату, надає можливість визначити склад та структуру активів підприємства, його ліквідність і оборотність коштів, наявність власного капіталу і зобов'язань, а також стан та динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості. Отримання користувачами такої інформації є важливою умовою для прийняття ними ефективних управлінських рішень.

Література

1. Нестерчук М. Формування бухгалтерського балансу та аудит його показників. 2020.

2. Сторожук Т. М., Дружинська Н. С. Звітність підприємства: навчальний посібник. Державний податковий університет. Ірпінь. 2024. 660 с. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/posibnyk_2024_IR_2425%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/posibnyk_2024_IR_2425%20(2).pdf)

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ МФУ від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 03.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

Abstract: This paper focuses on the evolution of the balance sheet from its inception to the current state. The study shows how the balance sheet has transformed from a simple control tool to a key element of financial reporting. The paper examines the main stages of balance sheet development, from its origins in ancient civilisations to the current state. Particular attention is paid to the impact of socio-economic conditions on the formation of the balance sheet and its role in enterprise management.

Keywords: balance sheet, stages of development, financial reporting, balance sheet management.

Науковий керівник - КОЛІСНИК Олена

*Кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет
м. Ірпінь*